

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дорка Иванова Колчева, член на научно жури за присъждане
на образователната и научна степен „доктор“,
за дисертационния труд на Соня Николова Христова на тема:
*Социолингвистични аспекти на речевия етикет (руско-английски
паралели)*

Област на висше образование: Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност: Славянски езици (руски език)

Соня Николова Христова е редовен докторант към катедрата по Славистика от септември 2013 година. Родена е в град Петрич, завършила е бакалавърска степен по руска филология в Пловдивския университет „П.Хилендарски“, а впоследствие магистратура по английска филология в Югозападния университет „Н.Рилски“ в Благоевград. Работила е като учителка по руски и по английски, обучавала е корпоративни клиенти на образователни фирми в страната. Упражнявала е преводаческа дейност в различни сфери.

Соня Христова е изпълнила условията на ЗРАС, както и изискванията на Вътрешните правила на Югозападния университет, защитила е успешно необходимия минимум от дисциплини и дейности по докторантската си програма. Участвала е с доклади и съобщения в различни международни научни форуми. Тя има общо четири публикации по темата на дисертацията, чрез които е апробирала актуалността на темата и резултатите от своето изследване.

Интересът на докторант Соня Христова към проблемите на речевия етикет в съпоставителен план датира от обучението ѝ в магистърската

програма по английски език, когато защитава дипломна работа по темата с отличен резултат. Това оказва благоприятно влияние върху подготовката ѝ за дисертационния труд. Тя има натрупан научен опит и фактически материал, запозната е в голяма степен с проблемите на етикетното речево общуване.

Смятам, че избраната от докторантката тема е дисертабелна и актуална преди всичко от гледна точка на съвременните стереотипи на общуване в различни социални общности. Темата е добре мотивирана от авторката, защитена е приложимостта на резултатите от изследването. В Автореферата си, който коректно и точно отразява съдържанието на дисертационния труд, докторантката надлежно е посочила приносните моменти от своята разработка, сред които е важно да подчертаем анализът на социалните маркери социално-йерархична принадлежност, пол, възраст и семейно-родствени отношения и влиянието им върху употребата на етикетните формули обръщение, извинение и благодарност в речевото поведение на руското дворянство и английската аристокрация от XIX век. Тук бих искала да отбележа, че изследването можеше да се осъществи без изричното включване на маркера социално-йерархична принадлежност, тъй като работната хипотеза на дисертационния труд предполага тази характеристика като константна величина за изследваните групи. Анализите и резултатите от изследването в този смисъл се отнасят по-скоро до така наречения фактор адресат. Разбира се, това не омаловажава ценността на труда. Бихме могли да твърдим, че работата е приносна и от гледна точка на това, че разглежда аспектите на етикетното речево общуване именно в паралелен план, т.е. търси се близостта, общото в двете изследвани култури. Засега не ми е известно да е осъществявано изследване в плана на паралелните употреби на речеви етикетни формули в руската и в английската култури от социолингвистично (бих добавила в някаква

степен и от прагматично) гледище. В този смисъл работата е интересна и новаторска както в плана на лингвистиката, така и в плана на социолингвистиката и културологията.

Разглежданият дисертационен труд е добре структуриран – съдържа общо 277 страници, увод, четири глави, заключение, библиография и приложения. **В увода** са посочени целта на работата, задачите, които си поставя докторантката, методологията, използваната литература, очертана е теоретичната и практическата ценност на труда, маркирана е научната хипотеза. Голямо предимство на дисертационния труд е впечатляващият обем на литературните и научни източници, с които докторантката оперира. Ексерпираният материал е много богат и дава основание да смятаме, че направените изводи и заключения са реални и практически обосновани. **Основната цел** на работата е търсенето на паралели при употребата на речевите етикетни формули обръщение, извинение и благодарност в руската и в английската култури през XIX век под влиянието на социалните маркери социално-йерархична принадлежност, пол, възраст и семейно-родствени отношения. За да открие заявените в работната хипотеза паралели, докторантката прибегва до специфичен подход - тя извършва съпоставителен анализ на етикетните речеви формули обръщение, извинение и благодарност на основата на литературни източници от изследваната епоха. Така тя успява да регистрира както паралелите, така и разликите, наблюдавани в двете култури.

Теоретичната база на изследването е разработена в **първа глава**, където много скруполюзно, в някои случаи прекалено подробно, без отношение към проблематиката на дисертационния труд, са разгледани теми и проблеми на социолингвистиката (например касти, съсловия, социална мобилност и др.). **Втората и третата глава** разглеждат съответно речевото етикетно поведение на руското дворянство и на

английската аристокрация през XIX в. под влиянието на изследваните социални маркери. Бих желала да подчертая завидната работоспособност на докторантката и нейното умение да обобщава получените резултати. Оценявам високо предложените към всяка глава изводи и обобщения. Този подход, заедно с използваните на много места препратки вътре в текста, постига една съгласуваност и кохерентност на текста, а това е добър атестат за бъдеща научна дейност. **Четвъртата глава** включва съпоставителен анализ на речевите етикетни употреби в двете изследвани култури. Направени са заключения върху широк кръг от социални маркери, социални роли, семейни и ролеви взаимоотношения между партньорите в комуникацията, което до голяма степен разводнява текста и влияе на категоричността на изводите и резултатите от изследването. Смятам, че ограничаването на координатите би повишило качеството на дисертационния труд. Въз основа на съпоставителния анализ в четвърта глава авторката стига до съществения **извод**, че и руското дворянство, и английската аристокрация високо ценят вежливостта, която се реализира чрез формули от аристократичния руски и английски речев етикет. На базата на заключението, че в руската култура „не съществува“ зона на лична автономност и се използва преимуществено солидаризираща стратегия, докторантката определя тенденцията за положително лице като характерна за източноевропейските общества. Този извод е твърде генерализиращ и се нуждае от доказателства. Не мога да се съглася с направения от докторантката извод, че зоната на лична автономия е характерна за английската култура, но “не е характерна за руската култура“. Това твърдение не е доказано чрез примери, а наличието на глагола *тыкать* и някои специфични изрази в руския език е доказателство за обратното.

В изводите към четвърта глава са коректно описани паралелните употреби на етикетните формули от тематичните групи обръщение, извинение и благодарност. Добро впечатление правят анализите на френските заемки в двете култури, както и някои културно-исторически акценти на изследването. Достойнство на работата са приложените в табличен вид резултати от анализиранияте етикетни формули и социални маркери.

Към по-горе посочените забележки бих добавила некоректното и неточно използване на някои терминологични единици, като например *универсалии*, правописните и пунктуационните грешки, употребата на русизми и нехарактерни за научния стил езикови единици (виж *домакинство* вместо *семейство* на стр.26) и др. Не работи в полза на качеството на изследването, нито на научната коректност, подробното изреждане на имена на учени, което, заедно с разточителството на фразата и твърде честите повторения, утежнява текста и, разбира се, не носи полезна информация. Към това бих добавила цитатите без посочен автор, както и некоректните и несвързани изречения, които на места губят от смисъла си.

Накрая ще си позволила да предложа на докторант Соня Христова някои препоръки, които, според мен, биха подобрили качеството на разглеждания дисертационен труд.

- Смятам, че приложенията могат да станат пълноценен елемент на дисертационния труд, ако са част от самия текст и са придружени с научно-обосновани коментари.
- Добре би било докторантката да си изясни същността на формите *Вы/ты* и да ги разглежда като актуализатори на вежливите формули и стратегии. Те са елемент на речевия етикет, но от различен ред.
- Трудът би спечелил много, ако авторката използва избрана от нея символика при представянето на изводите и заключенията, вместо

подробно да описва социалните характеристики на комуникантите и техните взаимоотношения. Това лишава заключенията от прегледност и яснота.

- Формули като *очень благодарен, покорно благодарен, благодарствуйте, благодарю-с* и мн. др. могат да се разглеждат под едно общо заглавие, доколкото основната цел тук са обобщените изводи и заключения по изследваната проблематика.

Независимо от забележките и направените препоръки, оценката ми за разглеждания труд е положителна. Смятам, че дисертационният труд е постигнал набелязаните цели, регистрирани са определени паралели при употребата на речеви етикетни формули под влиянието на изследваните социални маркери. Резултатите от изследването са приложими в научен и в практически план. В този смисъл обсъжданият труд е категорично доказателство за пригодността на докторантката за научна и изследователска работа, поради което препоръчвам на уважаемото жури да присъди на Соня Николова Христова образователната и научна степен „доктор“.

17.11.2017

Доц. д-р Д. Колчева

